

Informácie o udalostiach na východnom Slovensku. Dovoľujem si podať túto správu. V sobotu vypukli v Košiciach demonštrácie pre nedostatok múky.¹ Ačkoliv pomery zásobovacie sú neudržiteľné, vidím pravú príčinu nepokojú. Tomu nasvedčuje okolnosť, že v pondelok 12-ho tohoto mesiaca podniknutý bol útok na župný dom a na moju osobu v Prešove masou žien skalami a klacky ozbrojených, ktoré rozbili okná úradu i chceli vniknúť do môjho bytu. Bol som poranený skalami a dokopaný, vládny referent Kornel Stodola utrpel vážne krvavé zranenie na uchu, z nebezpečnej situácie vyslobodil nás príchod vojska. V utorok² sa nepokoje opakovali. Dnes hlásili mi slúžnovci svojich okresov, že ľudia sa zhromažďujú a vymáhajú aprovizáciu^c. Hnutie obyvateľstva pozorovať aj v priemyselnom rajóne v susednej stolici spíšskej. Nepokoje nie sú výlučne v kruhoch chudiny, keď videl som i mestské dámy povzbudzovať demonštrantov. Podľa môjho názoru ide o propagandu z Maďarie, ktorá má účel vyvolať počas volieb zmätky, snáď krviprelievanie, aby Maďari mali pred svetovou verejnosťou doklad o rezistencii slovenského obyvateľstva voči Československej republike. Preventívne opatrenia proti rozvratným dementom^d boli mne znemožnené nepriamo pražskou vládou, ktorá nedovolila vypovedať alebo internovať bolševických uprchlíkov z Maďarska a pripustila ten nemožný zjav, že bývalí ľudoví komisári Kunovej vlády, ktorí proti republike viedli vojsko a funkcionári Janouškovej vlády³ volne pohybujú sa na území mojej župy a zasahujú aktívne do volebnej kampane. Podľa zdelenia ministra Šrobára upotrebuje Horthy a centrá maďarskej iredenty komunistov u agitácii v našej republike za odmenu pardónu a rehabilitácie. Pri nedostatku skúsených policajných úradníkov a tajnej polície nie je mi možné zistiť, kto je skutočným emigrantom prenasledovaným pre svoje presvedčenie a kto je emisárom v službe maďarskej vlády. Podľa mojej mienky vyplývajúcej zo skúsenosti zneužíva sa liberálnosť našej vlády i zo strany komunistických emigrantov a strana zo straníckych dôvodov adoptovala demety,^d ktoré zjavne sú protištátne a z miestnej neznalosti snáď i exponentov Horthyho. Upozorňujem, že vedenie soc[iálne] demokratické neovláda svojich straníkov a tým menej tých, ktorí sa za jejich straníkov vydávajú. Volnosť volebnej agitácie [je] najvhodnejšia pôda pre maďarskú agitáciu. V občianskych maďarských kruhoch umele vyvoláva sa strach pred komunizmom v republike a poukazuje sa na protibolševické úspechy Horthyho, avšak v prejavoch proti Čs. republike idú svorne soc[iálni] demokrati s kresť[anskými] sociálmi. Vojsko chovalo sa podľa mojich intencií proti rozbúrenej mase veľmi taktne vzdor tomu, že bolo oplývajúce a budem sa usilovať, aby ani v budúcnosti nikde nezaznel výstrel proti obecnstvu. Prejavom najhlbšej oddanosti a úcty.

Dr. Pavel Fábry, župan šarišský a košický.

TELEGRAM

AKPR, f. KPR, inv. č. 260/C, č. j. D 2939/20, k. 12. Originál došlého telegramu, nalepená telegrafná páska. AÚTGM, f. T. G. Masaryk, sign. R-1, k. 396. Opis došlého telegramu, strojopis.^e

- a – Telegram označen: veľmi nutný. Adresováno: Pan prezident republiky, Praha (osobne ihneď doručiť).
b – Datum určeno pomocí razítka na telegramu, podle kterého byl doručen Kanceláři prezidenta republiky 15. 4. 1920.

c – Aprovizace – zásobování potravinami.

d – Text telegramu zkomolen, má být elementy.

e – Text přepisu je mírně odlišný od originálu, připojujeme jej pro srovnání v úplnosti:

Informacii o udalostiach na východnom Slovensku dovoľujem si podať túto správu. V sobotu vypukli v Košiciach demonstrácie pre nedostatok múky. Ačkoľi pomery zásobovacie sú neutržiteľné, vidím pravú príčinu nepokoju. Tomu nasvedčuje okolnosť, že v pondelok 12. tohoto mesaca podniknutý bol útok na župný dom a na moju osobu v Prešove masou žien skalami a klacky ozbrojených, ktoré rozbili okna úradu i chceli vniknúť do môjho bytu. Bol som poraněný skalami a dokopaný. Vládny referent Kornel Stodola utrpel vážne krvavé zranenie na uchu; z nebezpečnej situácie vyslobodil nás príchod vojska. Dnes hlási mi slúžnovci svojich okresov, že ľudia sa shromažďujú a vymáhajú aprovizáciu. Hnutie obyvateľstva pozorovať aj v priemyslnom rajóne v susednej stolici Spišskej. Nepokoje ne sú výlučne v kruhoch chudiny, keď videl som i mestské dámy povzbudzovať demonštrantov. Podľa môjho názoru ide o propagandu z Maďarie, ktorá má účel vyvolať počas volieb zmätky, snáď krveproljevanie, aby Maďari mali pred svetovou verejnosťou doklad o resistenci slovenského obyvateľstva voči československej republike. Preventívne opatrenia proti rozvratným elementom boli mňa znemožnené nepriamo pražskou vládou, ktorá nedovolila vypovedať alebo internovať bolševických uprchlíkov z Maďarska a pripustila ten nemožný zjav, že bývalí ľudoví komisári Kunovej vlády, ktorí proti republike viedli vojsko a funkcionári Janouškovej vlády voľne pohybujú sa na území mojej župy a zasahujú aktívne do volebnej kampane. Podľa zdieľania ministra Šrobára upotrebuje Horthy a centrá maďarskej iredenty komunistov u agitácii v našej republike za odmenu pardónu a rehabilitácie. Pri nedostatku skúsených policajných úradníkov a tajnej polície není mi možné zistiť, kto je skutočným emigrantom pronásledovaným pre svoje presvedčenie, a kto je emisárom v službe maďarskej vlády. Podľa mojej mienky, vyplývajúcej ze zkušenosti zneužíva sa liberálnosť našej vlády i zo strany komunistických emigrantov a strana zo stranických dôvodov adoptovala elementy, ktoré zjavné sú protištátne a z miestnej neznalosti snáď i exponentov Horthyho. Upozorňujem, že vedenie soc[iáln]e demokratické neovláda svojich straníkov a tým menej tých, ktoré sa za jejích straníkov vydávajú. Voľnosť volebnej agitácie je najvhodnejšia pre maďarskú agitáciu. V občianskych maďarských kruhoch umele vyvoláva sa strach pred komunizmom v republike a poukazuje sa na protibolševické úspechy Horthyho, avšak v prejavoch proti Čs. republike idú svorné soc[iálni] demokrati s kresťanskými sociály. Vojsko chovalo sa podľa mojich intencí proti rozbúrenej mase veľmi taktne vzdor tomu, že bolo oplŕvané a budem sa usilovať, aby ani v budúcnosti nikde nezaznel výstrel proti obecnstvu. Prejavom najhľobšej oddanosti a úcty.

- 1 – Nepokoje na východní Slovensku vypukly v sobotu 10. 4. 1920 v dôsledku špatného zásobování mroukou a nedostatku chleba v obchodech.
2 – Tj. v úterý 13. 4. 1920.
3 – Rozumí se vláda tzv. Slovenské republiky rad (16. 6.–7. 7. 1919), v čele s českým komunistou Antonínem Janouškem.

T. G. Masaryk V. Hurbanovi^a
Planá, 16. dubna 1920

/54

Planá 16. 4. 20

Milý p. Hurbane gratias^b za dopis. Potěšil mne obsahem i že jste pro mne měl tolik trpělivosti.